

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

TOGATUS
PRO BONO
FUNDACJA

KROKI Z PRAWA

PORADNIK CZ. II

Opracowanie: apl. radc. **Sylvia Matura**

POWIAT PISKI

Fundacja Togatus Pro Bono w ramach umowy z Powiatem Piskim realizuje zadanie publiczne „Powierzenie prowadzenia punktu nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej na terenie powiatu piskiego w 2020 r.” w oparciu o ustawę z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 294ze zm.). Wskazane działanie finansowane jest ze środków Ministerstwa Sprawiedliwości RP przekazanych Fundacji przez Powiat Piski i przy wsparciu organizacyjnym Powiatu Piskiego.

Drodzy czytelnicy !

Zapewne każdy z Was chodź raz w swoim życiu czy to w mediach, czy od znajomych, słyszał „Sąd I Instancji orzekła..”, „Sąd II instancji orzekła”, „Ta sprawa to do sądu rejonowego”, „musi posiadać Pani pełnomocnictwo osoby zainteresowanej aby TO załatwić”. Pewnie niejednokrotnie zastanawialiście się, o co właściwie chodzi, raz Sąd Rejonowy raz Okręgowy a na dodatek jeszcze Apelacyjny i Sąd Najwyższy. Do którego wnieść sprawę? Czy poradzę sobie sam/sama? A gdzie złożyć „odwołanie” i czym właściwie jest to „odwołanie”?

Jeżeli choć jedno z powyższych pytań kiedykolwiek pojawiło się w Waszej głowie, zapraszam do lektury niniejszego poradnika !

„Sąd sądem, a sprawiedliwość musi być po naszej stronie...”

Zacznijmy zatem od początku, a raczej od końca. Odnosząc się do przywołanego powiedzenia z kultowego polskiego filmu, omówimy kwestie czym jest właściwie sąd, jakie mamy rodzaje sądów i od czego zależy to, że akurat ten a nie inny sąd rozpoznaje sprawę.

Rodzaje sądów

We współczesnych demokratycznych systemach prawnych, w tym i w naszym systemie, sąd jest niezawisłym organem państwowym, powołanym do stosowania prawa w zakresie rozstrzygania sporów między różnymi podmiotami, a także decydowania o przysługujących uprawnieniach oraz dokonywania innych czynności określonych w ustawach lub umowach międzynarodowych.

Wyposażony jest on w atrybut niezawisłości oznacza to, że nie podlega innym organom władzy i funkcjonuje w szczególnej, procesowej formie.

Jeżeli mowa o podmiotach wyjaśnić należy, że chodzi tu o osoby, które pozostają między sobą w sporze. Mogą to być zarówno osoby fizyczne jak i prawne osoby prawne.

Osoba fizyczna to prawne określenie człowieka, jako podmiotu stosunku cywilnoprawnego. Osoby fizyczne posiadają zdolność prawną, a także po spełnieniu określonych warunków zdolność do czynności prawnych.

Osoby prawne to jednostki organizacyjne, które na równi z osobami fizycznymi są podmiotami stosunków cywilnoprawnych. Osobą prawną jest również Skarb Państwa. Istotą osoby prawnej jest to, iż jako jednostka organizacyjna (spółka, partia polityczna, fundacja itd.) jest wyposażona przez przepisy prawa w zdolność prawną i zdolność do czynności prawnej. Zgodnie z art. 33 Kodeksu cywilnego osobami prawnymi są Skarb Państwa i jednostki organizacyjne, którym przepisy szczególne przyznają osobowość prawną.

Wracając do tematu sądów, wskazać należy, że zgodnie z art. 175 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wymiar sprawiedliwości w Polsce sprawują:

- Sąd Najwyższy
- sądy powszechne
- sądy wojskowe
- sądy administracyjne

Sądy do których najczęściej są wnoszone sprawy to **sądy powszechne**. Zaliczamy do nich **sądy rejonowe, sądy okręgowe, sądy apelacyjne**.

Podział przedmiotowy

Musisz wiedzieć, że sądy powszechne w Polsce wewnątrznie są podzielone na wydziały, którym zawsze przypisana jest pewna kategoria spraw. Nieraz, gdy jest duży wpływ spraw danego rodzaju tworzy się kilka wydziałów dla tej kategorii spraw – przykładowo dwa albo trzy wydziały karne czy też dwa lub więcej wydziały cywilne. Przykładowo w Warszawie możesz spotkać się z dużą ilością wydziałów gospodarczych. Ponadto może też tak się zdarzyć, że w sądach wyższego rzędu jest jeden wydział cywilny I instancji i drugi wydział cywilny, ale odwoławczy.

Pewnie zastanawiasz się, czy w takim przypadku (wielości wydziałów) będziesz wiedział czy do właściwego wydziału wniosłeś sprawę. Za chwilę o tym sobie powiemy, na początku przyjrzyjmy się jednak jak wygląda tzw. struktura organizacyjna w sądach powszechnych.

Jeżeli chodzi o **sądy rejonowe** to tworzy się w nich następujące wydziały:

**W sądach
rejonowych:**

- **wydział cywilny** (sąd cywilny I instancji)
- **wydział karny** (sąd karny I instancji)
- **wydział rodzinny i nieletnich** (sąd rodzinny, opiekuńczy, dla nieletnich I instancji)
- **wydział pracy** (sąd pracy I instancji) albo **wydział pracy i ubezpieczeń społecznych** (sąd pracy i ubezpieczeń społecznych I instancji)
- **wydział ksiąg wieczystych** (sąd wieczystoksięgowy)
- **wydział gospodarczy** (w mieście, w którym ma siedzibę sąd okręgowy albo mieście na prawach powiatu; sąd gospodarczy I instancji), w tym wydział gospodarczy do spraw Krajowego Rejestru Sądowego (sąd rejestrowy – w miastach wojewódzkich oraz niektórych innych większych miastach) i wydział gospodarczy do spraw rejestru zastawów

Pamiętaj! powyższy podział nie jest obligatoryjny, oznacza to, że w danym sądzie rejonowym może być np. tylko wydział cywilny, wydział karny, wydział pracy oraz do spraw rodziny i nieletnich

Jeżeli chodzi o **sady okręgowe** to tworzy się w nich następujące wydziały:

**W sądach
okręgowych:**

- **wydział cywilny** (sąd cywilny I instancji i sąd cywilny, rodzinny, opiekuńczy, sąd dla nieletnich II instancji dla sądów rejonowych)
- **wydział karny** (sąd karny I instancji i sąd karny oraz czasami sąd dla nieletnich II instancji dla sądów rejonowych)
- **wydział penitencjarny i nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń penitencjarnych** (sąd penitencjarny)
- **wydział pracy** (sąd pracy) **i wydział ubezpieczeń społecznych** (sąd ubezpieczeń społecznych) **albo wydział pracy i ubezpieczeń społecznych**
- **wydział gospodarczy** (sąd gospodarczy)
- **sąd ochrony konkurencji i konsumentów** (w Sądzie Okręgowym w Warszawie)
- odrębna jednostka rejestrowa (w Sądzie Okręgowym w Warszawie – m.in. dla partii politycznych)
- sąd wspólnotowych znaków towarowych i wzorów przemysłowych (w sądzie Okręgowym w Warszawie)
- wydział kontroli danych telekomunikacyjnych, pocztowych i internetowych

Natomiast w sądach apelacyjnych tworzy się następujące wydziały:

**W sądach
apelacyjnych:**

- **wydział cywilny** (sąd cywilny II instancji dla sądów okręgowych)
- **wydział karny** (sąd karny II instancji dla sądów okręgowych)
- **wydział pracy i ubezpieczeń społecznych** (sąd pracy i ubezpieczeń społecznych II instancji dla sądów okręgowych)
- **wydział lustracyjny** (w Sądzie Apelacyjnym w Warszawie; sąd lustracyjny)

Instancyjność postępowania

Wiemy już jakie sądy sprawują wymiar sprawiedliwości w Polsce, wiemy także na jakie wydziały dzielą się poszczególne sądach to pora żebyśmy powiedzieli sobie o co chodzi z tą „instancyjnością”.

Zgodnie z art. 176 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej postępowania sądowe są dwuinstancyjne.

Zgodnie z art. 16 kodeksu postępowania cywilnego „Sądy rejonowe rozpoznają wszystkie sprawy z wyjątkiem spraw, dla których zastrzeżona jest właściwość sądów okręgowych.” Oznacza to, że w głównej mierze ciężar rozpoznawania wniesionych spraw spoczywa na sądach rejonowych.

W takiej sytuacji sąd rejonowy jest sądem I (pierwszej) instancji.

UWAGA! Pamiętaj, że są sprawy, w których sądem I instancji będzie sąd okręgowy. O tym kiedy sąd okręgowy jest sądem I instancji, powiemy sobie później.

W sytuacji, gdy sąd rejonowy wyda niekorzystny dla nas wyrok możemy odwołać się do sądu wyższego rzędu. **Sądem nadrzędnym nad sądem rejonowym jest sąd okręgowy.**

Pamiętaj! Nie daj się zwieść nazwie „sąd apelacyjny” – zgodnie z tym co powiedzieliśmy wcześniej, od wyroku sądu rejonowego apelacja przysługuje nam do sądu okręgowego.

Tak jak już wcześniej wspomniałam, sąd okręgowy działa nie tylko jako sąd odwoławczy dla spraw rozpoznawanych przez sąd rejonowy, ale również rozpatruje w pierwszej instancji pewne kategorie spraw, które ustawodawca uznał za bardziej skomplikowane. W tego rodzaju sprawach pozew wnosimy do sądu okręgowego, natomiast apelację od jego wyroku rozpatruje **sąd apelacyjny**.

W przeciwieństwie do sądu okręgowego, **sąd apelacyjny** jest wyłącznie sądem odwoławczym czyli **nigdy** nie rozpoznaje spraw w pierwszej instancji.

Natomiast jeżeli chodzi o **Sąd Najwyższy** to pełni on rolę nadrzędną wobec całego systemu sądów powszechnych i stoi poza strukturą instancyjną. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargi kasacyjne od wyroków sądów drugiej instancji, jednak nie działa jako trzecia instancja. Nie w każdej sprawie można odwołać się do Sądu Najwyższego. Nawet w wypadku gdy przepisy przewidują taką możliwość, to nie oznacza, że Sąd Najwyższy jest zobowiązany do przyjęcia danej sprawy. Aby Sąd Najwyższy przyjął sprawę muszą istnieć określone ważne przyczyny, które uzasadniają dopuszczenie takiego nadzwyczajnego odwołania. Mówiąc w uproszczeniu, za dopuszczeniem takiej możliwości musi przemawiać interes publiczny.

Sądy I instancji

- Sąd Rejonowy
- Sąd Okręgowy

Sądy Odwoławcze - II instancja

- Sąd Okręgowy - odwołania od orzeczeń Sądu Rejonowego
- Sąd Apelacyjny - odwołania od orzeczeń Sądu Okręgowego

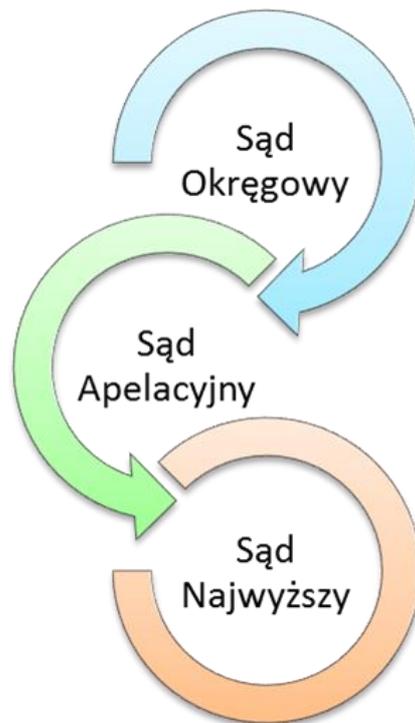
Sąd Najwyższy

- nie jest trzecią instancją - rozpatruje nadzwyczajne środki odwoławcze

UWAGA! W niektórych przypadkach, gdy w pierwszej instancji orzekał sąd rejonowy, a następnie na skutek wniesionej do sądu okręgowego apelacji został wydany wyrok sądu okręgowego, który jest prawomocny i co do zasady kończy postępowanie, to warto pamiętać, że w niektórych przypadkach istnieje jednak możliwość jego zaskarżenia do Sądu Najwyższego.

Z kolei gdy dana sprawa była od początku rozpatrywana przez sąd okręgowy, działający jako sąd pierwszej instancji, to od wyroku możemy odwołać się do sądu apelacyjnego. Wyrok, który zapadnie w sądzie apelacyjnym będzie prawomocny i co do zasady zakończy postępowanie. W części spraw możliwe jednak będzie wniesienie od niego skargi kasacyjnej do Sądu Najwyższego.

WYBÓR SĄDU

DO KTÓREGO SĄDU WNIEŚĆ POZEW I OD CZEGO TO ZALEŻY?

Znajomość struktury sądownictwa jest ważna, jednak nie daje nam jeszcze odpowiedzi na pytanie do którego konkretnie sądu należy wnieść sprawę. Wobec tego poniżej omówimy kwestię wyboru pomiędzy sądem okręgowym i rejonowym.

Wszczęcie procesu cywilnego musimy rozpocząć od wyboru właściwego sądu. Konieczna jest ocena na jakim szczeblu sądowej hierarchii będzie rozpoznawana nasza sprawa oraz który konkretnie sąd powinien się nią zająć.

Pierwszy z istotnych aspektów, na które musimy zwrócić uwagę, to właściwość rzeczowa. Odpowiada ona na pytanie jakimi sprawami zajmuje się dany sąd. Drugi aspekt to właściwość miejscowa.

Właściwość rzeczowa sądu rejonowego

Jak już wskazywałam wcześniej, sąd rejonowy został określony przez przepisy jako domyślny sąd I instancji. Innymi słowy sąd rejonowy rozstrzyga wszystkie sprawy, których przepis szczególny nie oddał do rozpoznania sądowi okręgowemu.

Właściwość rzeczowa sądu okręgowego

Do rozpoznania sądu okręgowego ustawodawca przekazał sprawy, które uznał za bardziej skomplikowane lub rodzące poważniejsze konsekwencje dla stron. Generalnie można powiedzieć, że są to sprawy o duże kwoty, o prawa niemajątkowe oraz o własność intelektualną. Konkretna lista przedstawia się następująco:

- 1) **Sprawy o prawa majątkowe**, w których wartość przedmiotu sporu przekracza 75.000 zł. W sprawach o zapłatę wartością przedmiotu sporu jest po prostu żądana kwota. W innych kategoriach spraw majątkowych przepisy odrębnie

określają sposób wyliczenia tej wartości. Ten problem jest przedmiotem osobnego wpisu.

- 2) **Sprawy o prawa niemajątkowe**, również gdy obok roszczenia niemajątkowego powód dochodzi łącznie roszczenia majątkowego – np. w sytuacji gdy żądamy przeprosin za naruszenie dóbr osobistych i zadośćuczynienia pieniężnego.

O majątkowym lub niemajątkowym charakterze sprawy decyduje interes, którego ochrony żądamy w pozwie. Ze **sprawą majątkową** mamy do czynienia nie tylko w przypadku żądania konkretnej kwoty pieniędzy, lecz za każdym razem gdy dążymy do ochrony praw majątkowych takich jak np. prawo własności. Sprawą majątkową jest więc np. sprawa o opróżnienie lokalu przez byłego najemcę.

Sprawami niemajątkowymi są przede wszystkim spory dotyczące ochrony dóbr osobistych, jak np. zdrowie, prawo do prywatności, dobre imię oraz praw wynikających ze stosunków rodzinnych.

Majątkowy charakter sprawy często jest kwestią niejednoznaczną, o czym świadczy duża liczba orzeczeń Sądu Najwyższego wyjaśniająca wątpliwości, pojawiające się na tle konkretnych przypadków, np.:

- sprawy o ochronę praw autorskich i pokrewnych, jak również praw własności przemysłowej, tj. wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych, oznaczeń geograficznych i topografii układów scalonych oraz o ochronę innych praw na dobrach niematerialnych;
- sprawy wynikające z prawa prasowego – o publikację sprostowania lub odpowiedzi na artykuł;
- sprawy o wydanie orzeczenia zastępującego uchwałę o podziale spółdzielni;
- sprawy o uchylenie, stwierdzenie nieważności albo o ustalenie nieistnienia uchwał organów osób prawnych lub jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną.

Na początku niniejszego poradnika wspominaliśmy o osobach prawnych i pokrótce omówiliśmy ich specyfikę, natomiast w tym miejscu wskazujemy przykłady takich osób, a zatem osobami prawnymi są m.in. spółki kapitałowe (akcyjna i z ograniczoną odpowiedzialnością), stowarzyszenia, spółdzielnie. Jednostki niebędące osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, to przede wszystkim spółki osobowe (jawna, partnerska, komandytowa i komandytowo-akcyjna) oraz wspólnoty mieszkaniowe.

Obie kategorie są podmiotami odrębnymi od osób fizycznych, które uczestniczą w danej organizacji. W przypadku osób prawnych ta odrębność jest pełna, co oznacza, że taka osoba ponosi samodzielnie odpowiedzialność za swoje zobowiązania. „Członkowie” takiej osoby prawnej z kolei nie ponoszą odpowiedzialności za jej zobowiązania. Innymi słowy mamy do czynienia z pełnym rozdziałem majątku organizacji i jej członków.

Z kolei podmiot mający zdolność prawną, lecz niebędący osobą prawną również odpowiada za swoje zobowiązania, jednak w przypadku gdy okaże się niewypłacalny, to długi muszą zostać spłacone przez jego „członków”

3) Sprawy o zapobieganie i zwalczanie nieuczciwej konkurencji

Chodzi o konkurencję w działalności gospodarczej. Czynem nieuczciwej konkurencji jest działanie sprzeczne z prawem lub dobrymi obyczajami, jeżeli zagraża lub narusza interes innego przedsiębiorcy lub klienta. Przykładowo można tu wymienić sprzedaż podrobionych produktów, wprowadzającą w błąd reklamę, rozpowszechnianie fałszywych informacji o przedsiębiorcy, tzw. szpiegostwo przemysłowe itp.

4) Sprawy o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem

W sytuacji gdy sąd drugiej instancji wydał prawomocne orzeczenie niezgodne z prawem, a stronie została wyrządzona w ten sposób szkoda, a od takiego orzeczenia nie przysługiwał już żaden środek odwoławczy, to możliwe jest wniesienie skargi do Sądu Najwyższego. W wypadku stwierdzenia przez Sąd Najwyższy, że prawomocne orzeczenie zostało wydane z naruszeniem prawa, stronie otwiera się możliwość pozwania Skarbu Państwa o naprawienie wyrządzonej w ten sposób szkody.

Od opisanych wyżej reguł istnieje kilka wyjątków:

1. sprawy o prawa niemajątkowe rozpoznawane przez sąd rejonowy:
  - ustalenie lub zaprzeczenie ojcostwa lub macierzyństwa;
  - ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa;
  - rozwiązanie przysposobienia (czyli potocznie adopcji).
2. sprawy o wartości przedmiotu sporu wyższej niż 75.000 zł. rozpoznawane przez sąd rejonowy:
  - o alimenty;
  - o naruszenie posiadania;
  - o ustanowienie rozdzielności majątkowej między małżonkami;
  - o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym;
  - sprawy rozpoznawane w elektronicznym postępowaniu upominawczym, czyli przez tzw. E-sąd.

Powyższy katalog spraw rozpoznawanych przez sąd okręgowy dotyczy zwykłego postępowania procesowego. Właściwość rzeczową w postępowaniach odrębnych oraz w postępowaniu nieprocesowym omówimy przy okazji ich opisywania.

Na zakończenie należy wspomnieć o wyjątkowej możliwości przekazania sprawy sądowi okręgowemu przez sąd rejonowy. Jest to możliwe w wypadku gdy w danej

sprawie wyłoni się szczególnie trudne zagadnienie prawne. Sąd okręgowy nie jest związany decyzją sądu rejonowego i może odmówić przyjęcia przekazanej w ten sposób sprawy.

Konsekwencje wniesienia sprawy do sądu niewłaściwego rzeczowo

Wniesienie sprawy do niewłaściwego sądu wiąże się z pewnymi negatywnymi konsekwencjami. Są one zróżnicowane w zależności od momentu, w którym niewłaściwość wyszła na jaw oraz od tego jaki sąd był w rzeczywistości właściwy:

- W przypadku gdy niewłaściwość zostanie spostrzeżona przez sąd od razu po wniesieniu pozwu, sprawa zostanie przekazana do rozpoznania sądowi właściwemu. Konsekwencją będzie dla nas właściwie jedynie przedłużenie postępowania.
- Podobnie wygląda sytuacja w przypadku gdy niewłaściwość zostanie odkryta już po rozpoczęciu procesu, bowiem czynności dokonane przed sądem niewłaściwym pozostają w mocy.
- W wypadku gdy niewłaściwość zostanie dostrzeżona po wydaniu wyroku sądu okręgowego, a właściwy był sąd rejonowy, naruszenie przepisów może zostać podniesione jako zarzut w apelacji. Taki zarzut będzie jednak skuteczny tylko wtedy, gdy wykażemy, że naruszenie miało w rzeczywistości negatywny wpływ na wynik sprawy. Udowodnienie takiej okoliczności graniczy z niemożliwością.
- Identycznie wygląda sytuacja, w której wyrok został wydany przez sąd rejonowy, a ze względu na wartość przedmiotu sporu właściwy był sąd okręgowy.
- W wypadku gdy sąd okręgowy był właściwy z przyczyn innych niż wartość przedmiotu sporu, a wyrok został wydany przez sąd rejonowy, to mamy do czynienia z nieważnością postępowania. Oznacza to, że wyrok powinien zostać uchylony przez sąd odwoławczy, a sprawa powinna zostać rozpoznana od

nowa, przez sąd właściwy. Co więcej, nieważność postępowania jest brana pod uwagę z urzędu, więc zostanie uwzględniona nawet w wypadku, gdy żadna ze stron nie podniesie takiego zarzutu.

Jak widać wniesienie sprawy do niewłaściwego sądu nie obejdzie się bez ujemnych skutków dla powoda. Będzie to co najmniej znaczne opóźnienie rozpoznania sprawy – należy pamiętać o dosyć powolnym obiegu korespondencji między sądami. Często kwestia właściwości rzeczowej nie przedstawia się jednoznacznie i konieczne jest poszukanie wskazówek w orzecznictwie. W wypadku gdy zależy nam na czasie, a mamy wątpliwości co do tej kwestii warto więc zasięgnąć porady u adwokata lub radcy prawnego.

Właściwość miejscowa sądu

Gdy już wiemy, że nasza sprawa należy do właściwości sądu rejonowego lub okręgowego, pora na ustalenie do którego konkretnie z nich należy wnieść pozew. Kompetencja do rozpoznawania spraw na danym obszarze to właściwość miejscowa sądu.

Problematyka właściwości miejscowej jest złożona. Brak jest jednej uniwersalnej reguły, która pozwalałaby na stwierdzenie w każdym przypadku który sąd jest miejscowo właściwy. W ramach właściwości miejscowej wyróżniamy kilka podkategorii, które zostaną opisane poniżej.

Właściwość ogólna

Jest to reguła domyślna, która znajduje zastosowanie, gdy inny przepis nie określa właściwości w odmienny sposób.

Co do zasady, pozew wnosimy do sądu miejsca zamieszkania pozwanego. W świetle prawa miejscem zamieszkania jest miejscowość, w której dana osoba przebywa z zamiarem stałego pobytu. Warto zauważyć, że miejsce zamieszkania

to nie to samo co miejsce zameldowania, choć w typowej sytuacji powinny się one pokrywać.

Jeżeli osoba, którą zamierzamy pozwać nie ma miejsca zamieszkania w kraju, to pozywamy ją według miejsca jej pobytu w Polsce. Jeżeli nie ma i tej podstawy, to pozew należy złożyć do sądu ostatniego miejsca zamieszkania pozwanego w Polsce.

Przykład:

Osoba, którą zamierzamy pozwać mieszkała w Krakowie, ale wyemigrowała i stale przebywa za granicą, a Polskę odwiedza sporadycznie. W czasie kiedy przebywa ona w kraju możemy złożyć pozew do sądu w mieście jej aktualnego pobytu. Gdyby natomiast złożenie pozwu miało nastąpić w czasie gdy nasz przeciwnik przebywa za granicą, to pozew należałoby złożyć w Krakowie.

W wypadku gdy pozwany nie jest osobą fizyczną o właściwości sądu decyduje miejsce jego siedziby. W większości przypadków informacje o miejscu siedziby danej organizacji odnajdziemy w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Istnieje jednak osoba prawna, która nie ma swojej siedziby. Mowa tu o Skarbie Państwa. W tym przypadku należy kierować się siedzibą organu państwowego, z którego działalnością wiąże się nasze roszczenie.

Przykład:

Żądając odszkodowania za bezprawne działanie naczelnika jednego z krakowskich urzędów skarbowych pozywamy Skarb Państwa, a pozew wnosimy do sądu w Krakowie.

Właściwość przemienna

W pewnych kategoriach spraw nie musimy się trzymać przepisów o właściwości ogólnej i przysługuje nam prawo wyboru innego sądu. Oczywiście nie mamy tu pełnej dowolności. Możliwości przedstawiają się następująco:

- W sprawach o alimenty oraz o ustalenie ojcostwa lub macierzyństwa pozw można złożyć do sądu miejsca zamieszkania osoby uprawnionej.

Przykład:

Dochodzimy alimentów na rzecz dziecka, które mieszka w Krakowie od rodzica, którego miejscem stałego pobytu jest Tarnów. Pozew może zostać wniesiony zarówno do sądu w Tarnowie jak i w Krakowie.

- W sprawach przeciwko przedsiębiorcy można złożyć pozew również do sądu, gdzie znajduje się jego oddział, jeżeli nasze roszczenie ma związek z działalnością filii.

Przykład:

Chcemy pozwać bank, który ma siedzibę w Warszawie – jest tam zarejestrowany, rezydują tam jego władze. Jeżeli jednak nasze żądanie wynika z działalności jego krakowskiego oddziału, to pozew możemy złożyć do sądu w Krakowie.

- W przypadku roszczeń związanych z umowami:
  - o zawarcie umowy,
  - o ustalenie treści umowy,
  - o zmianę umowy,
  - o ustalenie istnienia umowy,
  - o wykonanie umowy,
  - o odszkodowanie z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy:
    - możemy wnieść pozew do sądu właściwego dla miejsca wykonania umowy.

Przykład:

Zleciliśmy remont naszego krakowskiego mieszkania przedsiębiorcy z Katowic. Prace zostały źle wykonane i ponieśliśmy w związku z tym szkodę. Możemy pozwać wykonawcę zarówno przed sąd w Katowicach, jak i w Krakowie.

- Powództwo o roszczenie z czynu niedozwolonego wytoczyć można przed sąd, w którego okręgu nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę.

Pojęcie „czyn niedozwolony” nie ogranicza się w tym znaczeniu do przestępstw lub wykroczeń. Chodzi o działania bezprawne na tle prawa cywilnego.

Przykład:

Zostaliśmy w Krakowie potrąceni przez samochód, prowadzony przez kierowcę z Gdańska. Pozew o odszkodowanie możemy wnieść do sądu w Krakowie.

- Powództwo o roszczenie ze stosunku najmu lub dzierżawy nieruchomości wytoczyć można przed sąd miejsca położenia nieruchomości.

Przykład:

Na stałe zamieszkujemy w Warszawie, wynajęliśmy na jakiś czas mieszkanie w Krakowie od właściciela, którego miejscem zamieszkania jest Szczecin. Okazało się, że lokal ma wady, które zagrażają naszemu bezpieczeństwu, a właściciel nie chce ich dobrowolnie usunąć. Nie ma potrzeby prowadzenia sprawy przed sądem w Szczecinie – możemy złożyć pozew do sądu w Krakowie.

- Jeżeli dochodzimy zapłaty na podstawie weksła lub czeku możemy złożyć pozew do sądu właściwego dla wskazanego w takim dokumencie miejsca płatności. W wypadku gdy pozywamy równocześnie kilka osób możemy je pozwać przed sąd miejsca płatności lub przed sąd właściwy dla głównego dłużnika (akceptanta albo wystawcy weksła własnego lub czeku).

Przykład:

Dochodzimy roszczeń z weksla przeciwko wystawcy weksla własnego zamieszkującego we Wrocławiu. Jako miejsce płatności został wskazany Kraków. Pozew można w tej sytuacji złożyć do sądu we Wrocławiu lub w Krakowie. Gdybyśmy chcieli równocześnie pozwać indosanta zamieszkującego w Częstochowie, to właściwe byłyby również oba wskazane wyżej sądy.

Właściwość umowna

Strony mogą umówić się na piśmie o poddanie sądowi pierwszej instancji, który według ustawy nie jest miejscowo właściwy, sporu już wynikłego lub sporów mogących w przyszłości wyniknąć z oznaczonego stosunku prawnego.

Przykład:

Mieszkamy w Krakowie. Kupujemy samochód od sprzedawcy z Poznania. Samochód mamy odebrać w Łodzi. W wypadku gdyby sprzedawca odmówił nam wydania samochodu, to według przepisów o właściwości ogólnej i przemiennej moglibyśmy pozwać sprzedawcę przed sąd w Poznaniu lub Łodzi. Możemy jednak zamieścić w umowie postanowienie, że sądem właściwym do rozwiązywania ewentualnych sporów, które mogą z niej wyniknąć będzie inny sąd, np. w naszym miejscu zamieszkania. Takie postanowienie w języku prawniczym nazywamy klauzulą prorogacyjną.

Właściwość wyłączna

W pewnych kategoriach spraw właściwość sądu została określona w sposób bezwzględny, co oznacza, że nie znajdują w nich zastosowania reguły opisane powyżej. Nie ma możliwości złożenia pozwu do innego sądu niż wskazany w przepisach o właściwości wyłącznej.

1) W sprawach o własność i posiadanie nieruchomości, a także inne prawa rzeczowe na nieruchomości (np. hipoteka, użytkowanie) sąd wyznaczamy według miejsca położenia nieruchomości. W wypadku gdy nieruchomość jest na tyle duża, że leży w okręgu kilku sądów możemy wybrać jeden z nich.

W przypadku sporów dotyczących służebności gruntowych sprawa jest rozpoznawana przed sądem właściwym dla miejsca położenia nieruchomości obciążonej.

Służebność gruntowa to prawo, które pozwala właścicielowi jednej nieruchomości (tzw. władnącej) korzystać w ograniczonym zakresie z nieruchomości sąsiedniej (tzw. obciążonej). Najczęstszym przykładem jest służebność drogi koniecznej, pozwalająca na przejazd przez grunt sąsiada, w sytuacji gdy nasza nieruchomość nie ma połączenia z drogą publiczną.

2) W sprawach z zakresu prawa spadkowego pozew wnosimy wyłącznie do sądu ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy.

W wypadku gdy nie da się ustalić ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy w Polsce, pozew należy wnieść do sądu miejsca, w którym znajduje się majątek spadkowy lub jego część.

3) W sporach wynikających ze stosunku członkostwa spółdzielni, spółki lub stowarzyszenia sprawa wnosi się wyłącznie do sądu miejsca ich siedziby.

4) W sprawach małżeńskich właściwy jest sąd, w którego okręgu małżonkowie mieli ostatnie miejsce zamieszkania, jeżeli choć jedno z nich w okręgu tym jeszcze ma miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu.

Przykład:

Małżonkowie zamieszkiwali w Krakowie, po czym się rozstali i jedno z nich wyprowadziło się do Torunia. Jeżeli drugi z małżonków nadal mieszka w Krakowie, to sądem wyłącznie właściwym (np. w sprawie o rozwód lub separację) będzie sąd w Krakowie.

Jeżeli żadne z małżonków nie mieszka już w miejscowości, która była ich ostatnim miejscem wspólnego, stałego pobytu, to sądem wyłącznie właściwym będzie sąd miejsca zamieszkania pozwanego.

Przykład:

Sytuacja analogiczna jak w powyższym przykładzie, z tym że drugie z małżonków nie zamieszkuje już w Krakowie tylko wyprowadziło się do Bytomia. Jeżeli z pozwem chciałby wystąpić małżonek zamieszkujący w Toruniu to sądem wyłącznie właściwym będzie sąd w Bytomiu. Jeżeli zaś małżonek zamieszkujący w Bytomiu chciałby pozwać małżonka z Torunia, to właściwym będzie sąd w tym ostatnim mieście.

W sytuacji, gdy nie da się określić miejsca zamieszkania małżonka, który ma być pozwany, sądem wyłącznie właściwym staje się sąd miejsca zamieszkania powoda.

Przykład:

Sytuacja jak wyżej, z tym że małżonek nie wyprowadził się do Bytomia, a udał się za granicę. Jeżeli drugie z małżonków chce go pozwać, to pozew należy złożyć do sądu w Toruniu.

1. W sprawach ze stosunku między rodzicami a dziećmi (również adoptowanymi) pozew wnosi się według właściwości ogólnej, czyli do sądu miejsca zamieszkania pozwanego. Jeżeli jednak nie da się ustalić takiego miejsca, to wyłącznie właściwy staje się sąd miejsca zamieszkania powoda.
2. W przypadku ustalenia właściwości w umowie, sąd wybrany przez strony jest wyłącznie właściwy. Od tej reguły istnieją dwa wyjątki:
  - gdy strony zawarły w umowie odmienne postanowienia, np. ustanowiły właściwość przemienną pomiędzy sądem wskazanym w umowie, a wynikającym z przepisów,
  - gdy pozew jest składany do tzw. „e – sądu” – wyłącznie Sąd Rejonowy Lublin – Zachód jest uprawniony do rozpoznawania spraw w elektronicznym postępowaniu upominawczym (EPU).

Właściwość delegacyjna

- Jeżeli sąd właściwy nie może z powodu przeszkody rozpoznać sprawy lub podjąć innej czynności, sąd nad nim przełożony wyznaczy na posiedzeniu niejawnym inny sąd.

Przykład:

Właściwy jest sąd rejonowy w Chrzanowie, lecz wskutek zagrożenia powodzią jego funkcjonowanie zostało zawieszona. W takiej sytuacji Sąd Okręgowy w Krakowie wyznaczy do rozpoznania sąd spośród podlegających mu sądów rejonowych.

- Jeżeli na podstawie okoliczności sprawy nie da się ustalić właściwości miejscowej, Sąd Najwyższy na posiedzeniu niejawnym oznaczy sąd, przed który należy wnieść pozew.

Taka sytuacja może zaistnieć w sprawach z elementem międzynarodowym, gdy istnieje podstawa do wytoczenia powództwa w Polsce, ale pozwany nie przebywa, nie zamieszkuje i nie ma siedziby w Polsce. Kwestia jurysdykcji krajowej to bardzo złożony temat i zasługuje na odrębny wpis.

Konsekwencje niewłaściwości miejscowej

Właściwość ogólną i przemianą da się modyfikować umową stron. Skoro stronom umożliwiono w określonych sytuacjach wybór sądu, to ustawodawca uznał, że nie ma interesu w tym aby sąd z urzędu uwzględniał swoją niewłaściwość. Oznacza to, że jeśli pozew zostanie wniesiony do niewłaściwego sądu, to zostanie przekazany do sądu właściwego na podstawie przepisów o właściwości ogólnej tylko wtedy, gdy pozwany zgłosi taki zarzut. Pozwany ma taką możliwość wyłącznie przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy, a zatem powinna to być jego pierwsza czynność w postępowaniu. jeżeli pozwany milcząco

zaakceptuje wniesienie sprawy do niewłaściwego sądu, to mamy niejako do czynienia z dorozumianym zawarciem umowy prorogacyjnej.

Właściwość wyłączną sąd bada z urzędu w każdym stanie sprawy. Jeżeli więc w sytuacji, gdy przepisy przewidują właściwość wyłączną pozew zostanie wniesiony do niewłaściwego sądu, to sąd ten z urzędu przekaże sprawę sądowi właściwemu. Czynności dokonane przed sądem niewłaściwym pozostaną jednak w mocy.

Jak widzisz problematyka wniesienia powództwa jest dość skomplikowana i już na samym początku może nastroczać wiele problemów. Aby ich uniknąć warto skorzystać z profesjonalnej pomocy radcy prawnego lub adwokata. W związku z tym w następnej części poradnika omówimy problematykę kiedy warto skorzystać z profesjonalnego pełnomocnika i jakie pełnomocnictwo będzie potrzebne i kiedy.

Do zobaczenia !

